

Halden Damhaugen/Porsnes

Beliggenhet

Bydelen Damhaugen/Porsnes ligger nordøst for elven Tista. Kulturmiljøet ligger mellom Rv. 21 i vest, Os kirkegård og Oskleiva mot nord, langs Torgny Segerstedts gate i sør, og mot øst grenser det til Norske Skog Saugbrugs industriområder.

Nasjonale interesser

Det knytter seg nasjonale interesser til kulturmiljøet på bakgrunn av Haldens næringshistoriske rolle som trelastby. Kulturmiljøet har videre opplevels- og arkitekturhistoriske verdier som formidles gjennom bygningene, uthusene, bakgårdene og gatemiljøene. Bebyggelsen på Damhaugen kom da Sagbrugsforeningen ble etablert i 1859, og det oppsto et akutt behov for flere boliger i Halden sentrum. Damhaugen er i dag den bydelen i Halden som har flest bevarte bygninger i sveitserstil.

Beskrivelse

Porsnes ligger på en liten høyde, i det som engang var et myrområde. Det er naturlig at den første bebyggelsen kom her, før myrene ble drenert. Etter at kong Christian V hadde gitt Os godset til byens innbyggere i 1686, tok det noen år før den første bebyggelsen ble reist på Porsnes. På kart fra slutten av 1700-tallet, ser en at det lå noen hus langs Laxegata og en del hus på Porsneshøyden. Disse bygningene brant ned under bybrannen i 1826, men ble raskt erstattet med ny bebyggelse. Porsnes fikk da sin nåværende gatestruktur, og her finnes fremdeles mange empirebygninger fra denne tiden.

Damhaugen har fått sitt navn etter tilsammen 6 karpedammer i varierende størrelse som lå her på 1700-tallet. De fleste bolighusene i kulturmiljøet er trehus som ble oppført på 1870- og 1880-tallet og hvor flere av disse er leiegårder i to etasjer.

Innenfor kulturmiljøet ligger det ca. 130 bygninger som er registrert som verneverdige i Halden kommunes *Sentrumsplan Halden*, datert 9.3.2017, inkludert uthus og vognskjul. 12 bygninger er vurdert til å ha «Høy verneverdi som enkeltobjekt», og 12 andre er gitt vernegraden «Meget høy verneverdi som del av miljø».

Gateløpene og bygningsstrukturen innenfor kulturmiljøet er godt bevart. Enkelte steder er også en del av de opprinnelige gatebreddene og gatebeleggene er intakte.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet.

Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Landskapsnivå

- Innenfor området skal eksisterende stedegen vegetasjon ivaretas.
- Tak skal vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger skal tekniske anlegg, som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m., integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet skal ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv, i forhold til tiltakets funksjon, og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Områdenivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder skal nye tiltak ikke redusere opplevelsens- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- Gater og smug skal ikke bygges igjen da dette vil forringe området historiske karakter og lesbarhet.
- Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av området historie og skal bevares og videreføres.

Bygningsnivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør bygningene gjenoppbygges som rekonstruksjon på dokumentert grunnlag.
- Ved vedlikehold og utbedring skal kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler skal bevares, dersom disse er tapt skal de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Riving av trehus skal unngås.
- Riving av murhus skal unngås.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon skal opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg skal tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets egenart bør det gjennomføres byreparasjon i form av tilbakeføring og gjenoppbygging som viderefører den lokale byggeskikken.
- Den historiske fargepaletten skal videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.

Møbleringsnivå

- Eksisterende gatebelegg, gatemøblering og elementer som er karakteristiske for området skal bevares eller tilbakeføres. Utbedring skal skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.